

การเปรียบเทียบระดับความเข้าใจและการปฏิบัติด้านพยานทางนิติวิทยาศาสตร์
ของพยาบาลในโรงพยาบาลปฐมภูมิ ทติยภูมิ และตติยภูมิ

Comparing Nurses' Understanding and Correct Practices in Forensic Evidence across Primary,
Secondary, and Tertiary Healthcare Settings

(Received: December 26,2025 ; Revised: December 28,2025 ; Accepted: January 14,2026)

สุทธธรร สุวรรณรังรอง¹ สิริรัตน์ ชูสกุลเกรียง² และ ศุภชัย ศุภลักษณ์นารี³

Sukhonthon Suwanrangrong¹ Sirirat Choosakoonkriang² and Supachai Supalaknari²

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทและหน้าที่ของพยาบาลวิชาชีพในโรงพยาบาลระดับปฐมภูมิ ทติยภูมิ และตติยภูมิ ตลอดจนประเมินระดับความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับพยานทางนิติวิทยาศาสตร์ ตรวจสอบปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดในการจัดเก็บและจัดการพยาน รวมถึงเสนอแนวทางพัฒนาเพื่อยกระดับประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยพยาบาลวิชาชีพในโรงพยาบาลระดับต่างๆในจังหวัดจันทบุรี จำนวน 30 คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา (ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน) และสถิติเชิงอนุมาน (t-test, ANOVA) ผลการวิจัยพบว่าผู้ตอบส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ 31-35 ปี สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี มีประสบการณ์ทำงานมากกว่า 10 ปี และดำรงตำแหน่งพยาบาลวิชาชีพชำนาญการ โดยส่วนใหญ่ไม่เคยเข้ารับการอบรมด้านนิติวิทยาศาสตร์มาก่อน ทั้งนี้ คะแนนเฉลี่ยด้านความรู้และด้านบทบาทอยู่ในระดับสูงมาก (Mean = 4.83-4.92, SD = 0.33-0.36) การทดสอบความแตกต่างของคะแนนตามปัจจัยส่วนบุคคลพบว่าไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p > 0.05$)

คำสำคัญ : นิติวิทยาศาสตร์, พยานหลักฐาน, พยาบาลวิชาชีพ, การจัดการพยาน, โรงพยาบาลระดับปฐมภูมิถึงตติยภูมิ

Abstract

This study aimed to examine the roles and responsibilities of professional nurses in primary, secondary, and tertiary hospitals, as well as to assess their knowledge and understanding of forensic evidence. The study also explored existing challenges in evidence collection and management and proposed strategies to improve practice. The sample comprised 30 professional nurses in Chanthaburi Province. Data were collected using a structured questionnaire and analyzed using descriptive statistics (percentage, mean, and standard deviation) and inferential statistics (t-test, ANOVA). The findings revealed that most respondents were female, aged 31-35 years, held a bachelor's degree, had over ten years of work experience, and held the position of professional nurse practitioner. The majority had never received formal training in forensic science. The mean scores for knowledge and perceived roles were at a very high level (Mean = 4.83-4.92, SD = 0.33-0.36). No statistically significant differences were found across personal factors ($p > 0.05$).

Keywords : Professional nurses, Forensic evidence, Evidence management, Training, Primary- tertiary hospitals

บทนำ

ปัญหาอาชญากรรมที่ต่อเนื่องยาวนานเป็นหนึ่งในความท้าทายสำคัญของประเทศไทย เนื่องจากส่งผลกระทบต่ออย่างรอบด้าน ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ ความ

มั่นคง และระบบสาธารณสุข การดำเนินการทางกฎหมายในคดีอาชญากรรมจำเป็นต้องอาศัยพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ที่มีความถูกต้อง เชื่อถือได้ และผ่านกระบวนการจัดการตามมาตรฐาน

¹ นักศึกษาหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

² ดร. อาจารย์ประจำ ภาควิชาเคมี คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

³ รศ.ดร. อาจารย์ประจำ ภาควิชาเคมี คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

เพื่อให้สามารถใช้ประกอบการตัดสินใจอย่างเป็นธรรม ความผิดพลาดในการเก็บ รักษา หรือส่งต่อหลักฐานไม่เพียงส่งผลกระทบต่อคดีเท่านั้น หากยังอาจทำให้ความน่าเชื่อถือของสถาบันทางการแพทย์และระบบยุติธรรมลดลงอย่างมีนัยสำคัญ¹

พยาบาลในโรงพยาบาลทุกระดับเป็นบุคลากรที่พบผู้ป่วยเป็นรายแรกในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา เช่น ผู้ต้องสงสัยคดียาเสพติด ผู้ป่วยจิตเวชที่เกี่ยวข้องกับคดีความ หรือผู้ที่ได้รับบาดเจ็บจากเหตุรุนแรง บทบาทของพยาบาลจึงไม่จำกัดอยู่เพียงการดูแลรักษา แต่รวมถึงการบันทึกข้อมูลทางการแพทย์ การเก็บตัวอย่างชีวภาพ เช่น เลือด ปัสสาวะ สารคัดหลั่ง ตลอดจนการจัดการเอกสารทางการแพทย์ ซึ่ง อาจถูกใช้ เป็นพยานหลักฐานในกระบวนการยุติธรรม ความถูกต้องในการจัดการข้อมูลเหล่านี้จำเป็นต้องอาศัยความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการรักษาห่วงโซ่การครอบครองหลักฐาน (Chain of Custody) การป้องกันการปนเปื้อน การเลือกใช้อุปกรณ์ที่เหมาะสม และหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้อง² หากพยาบาลขาดความรู้ในประเด็นดังกล่าว อาจทำให้พยานหลักฐานสูญเสียมูลค่าและไม่สามารถใช้ในทางคดีได้³

งานวิจัยหลายฉบับยืนยันว่าพยาบาลในหลายประเทศยังขาดความรู้ด้านนิติวิทยาศาสตร์ในระดับปฏิบัติ โดยเฉพาะการจัดเก็บและบันทึกตัวอย่างชีวภาพอย่างถูกต้อง เช่น งานของ Ledray⁴ ที่รายงานว่าพยาบาลจำนวนมากไม่มีทักษะเพียงพอในการเก็บหลักฐานจากผู้ถูกล่วงละเมิดทางเพศ จนต้องมีการจัดตั้งบทบาท พยาบาลนิติเวช และหลักสูตรอบรมเฉพาะทางเพื่อยกระดับมาตรฐานการทำงานให้เทียบเท่ามาตรฐานสากล การพัฒนาศักยภาพดังกล่าวไม่เพียงช่วยเพิ่มความแม่นยำของข้อมูลหลักฐานเท่านั้น แต่ยังช่วยลดความเสี่ยงต่อการปนเปื้อนและการตีความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรมอีกด้วยในประเทศไทย แม้บทบาทของพยาบาลจะเป็นส่วนสำคัญของระบบสาธารณสุข แต่พบว่าบุคลากรจำนวนมากยังไม่ได้รับการอบรมด้านนิติวิทยาศาสตร์อย่างเป็นระบบ ส่งผลให้ข้อผิดพลาด

ในการเก็บและส่งต่อพยานหลักฐานเกิดขึ้นบ่อยครั้ง เช่น การใช้ภาชนะไม่เหมาะสม การเก็บตัวอย่างไม่ครบถ้วน การบันทึกข้อมูลไม่ตรงตามข้อกำหนด หรือการส่งมอบหลักฐานโดยไม่รักษาห่วงโซ่การครอบครองอย่างถูกต้อง⁵ นอกจากนี้ งานของธัญสินี นานาแพร์ และคณะ⁶ รายงานว่ากรมมีคู่มือการปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐานสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการเก็บพยานได้อย่างชัดเจนและช่วยลดความผิดพลาดที่เกิดจากความแตกต่างด้านประสบการณ์ และระดับความรู้ของบุคลากรกฎหมายไม่เพียงพอ ยังพบในหน่วยบริการทุกระดับ งานศึกษาของสุมินตรา⁷ รายงานว่าบุคลากรสาธารณสุขจำนวนมากยังขาดความเข้าใจในการรักษาสถานที่เกิดเหตุและการป้องกันการปนเปื้อนพยานวัตถุ ขณะที่สุชัยญาและณรงค์⁸ พบว่าพยาบาลจำนวนมากมีความรู้พื้นฐานที่ดีแต่ยังขาดความเชี่ยวชาญในสถานการณ์จริง เนื่องจากมีโอกาสปฏิบัติไม่บ่อยหรือไม่มีการอบรมอย่างต่อเนื่อง

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการศึกษาเรื่องระดับความเข้าใจและการปฏิบัติที่ถูกต้องเกี่ยวกับพยานทางนิติวิทยาศาสตร์ของพยาบาล: การเปรียบเทียบระหว่างโรงพยาบาลระดับปฐมภูมิ ทุติยภูมิ และตติยภูมิ เพื่อสำรวจความรู้ ความเข้าใจ และการปฏิบัติของพยาบาลในบริบทที่แตกต่างกัน ผลการศึกษาจะช่วยระบุช่องว่างของศักยภาพบุคลากรในแต่ละระดับ นำไปสู่การกำหนดแนวทางการอบรมที่เหมาะสม การจัดทำคู่มือปฏิบัติงานที่สอดคล้องกับบริบท และการพัฒนาระบบจัดการพยานหลักฐานในโรงพยาบาลให้มีความมาตรฐาน โปร่งใส และสามารถสนับสนุนกระบวนการยุติธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับความรู้และความเข้าใจของพยาบาลเกี่ยวกับพยานทางนิติวิทยาศาสตร์
2. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดในการจัดเก็บและจัดการพยานทางนิติวิทยาศาสตร์ของพยาบาลในแต่ละระดับโรงพยาบาล

3. เพื่อเสนอแนวทางพัฒนาและปรับปรุงการปฏิบัติของพยาบาลในการจัดการพยาบาลทางนิติวิทยาศาสตร์

วิธีการวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้คือพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลระดับปฐมภูมิ ทติยภูมิ และ ตติยภูมิในจังหวัดจันทบุรี จำนวนทั้งสิ้น 30 คน โดยผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้ได้ผู้ให้ข้อมูลที่มีความรู้และประสบการณ์เพียงพอในการสะท้อนระดับความเข้าใจและการปฏิบัติที่ถูกต้องเกี่ยวกับพยาบาลนิติวิทยาศาสตร์ โดยกำหนดคุณสมบัติของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เป็นพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลตามระดับที่กำหนด มีประสบการณ์ทำงานตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป และยินยอมเข้าร่วมการวิจัยโดยสมัครใจ กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดจำนวน 30 คน แบ่งเป็นโรงพยาบาลระดับปฐมภูมิ 10 คน จากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลสวนส้ม หนองตาก บ่อพุ พลับพลา เกวียนหัก ท่าหลวง พลิว ขุนซ่อง สนามไชย และจันทเขลม โรงพยาบาลระดับตติยภูมิ 10 คน จากโรงพยาบาลสอยดาว โป่งน้ำ ร้อน มะขาม เขาคิชฌกูฏ แหลมสิงห์ ชลุง นายายอาม แก่งหางแมว สองพี่น้อง และท่าใหม่ และโรงพยาบาล ระดับตติยภูมิ 10 คน จากโรงพยาบาลพระปกเกล้า รวมเป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดตามจำนวนที่กำหนด

เครื่องมือที่ใช้ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยแบบสอบถาม แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบ ซึ่งเป็นแบบสำรวจรายการ ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาการปฏิบัติงาน ตำแหน่ง การปฏิบัติงาน และประสบการณ์การเข้ารับการอบรมด้านนิติวิทยาศาสตร์

ตอนที่ 2 แบบสอบถามระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพยาบาลนิติวิทยาศาสตร์

ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับพยาบาลนิติวิทยาศาสตร์และการเก็บรักษาสภาพ หน้าที่ บทบาทของพยาบาล และ แนวทางการปรับปรุงการปฏิบัติงานของทีมนพยาบาล รวมทั้งหมด 15 ข้อ ใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตั้งแต่ระดับเห็นด้วยมากที่สุดจนถึงเห็นด้วยน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามปลายเปิดเพื่อให้ผู้ตอบสะท้อนความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และ ข้อเสนอแนะในการพัฒนาการจัดการพยาบาลนิติวิทยาศาสตร์ โดยเปิดโอกาสให้ผู้ตอบให้ข้อมูลเพิ่มเติมอย่างอิสระ

การสร้างและพัฒนาเครื่องมือวิจัย ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้อง กำหนดขอบเขต ของเครื่องมือ และพัฒนาแบบสอบถามโดยดัดแปลงจากแบบสอบถามของปัจจุกาล สุวรรณชาศรี⁸ ก่อน เสนอให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความสอดคล้องเชิงเนื้อหา (IOC) ซึ่งข้อคำถามที่ดีต้องมีค่าอยู่ระหว่าง 0.67–1.00 จากนั้นจึงนำแบบสอบถามฉบับปรับปรุงไปทดสอบความเชื่อมั่นด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค (Cronbach's Alpha) โดยเกณฑ์ที่ยอมรับได้ต้องมีค่าตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไป เมื่อปรับแก้ไขสมบูรณ์แล้วจึงนำ แบบสอบถามไปใช้เก็บข้อมูลจริงกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

การเก็บรวบรวมและ การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ดำเนินการเป็นลำดับขั้นตอน โดยเริ่มจากการขออนุญาตผู้บริหารโรงพยาบาล ระดับปฐมภูมิ ทติยภูมิ และตติยภูมิ เพื่อให้สามารถเข้าพื้นที่และเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างได้อย่างถูกต้อง จากนั้นผู้วิจัยได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยแก่พยาบาลที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง พร้อมทั้งขอความยินยอมในการ เข้าร่วมการวิจัยโดยสมัครใจ ก่อนดำเนินการแจกแบบสอบถามให้ผู้ตอบกรอกด้วยตนเอง และรวบรวมคืน ภายในระยะเวลาที่กำหนด

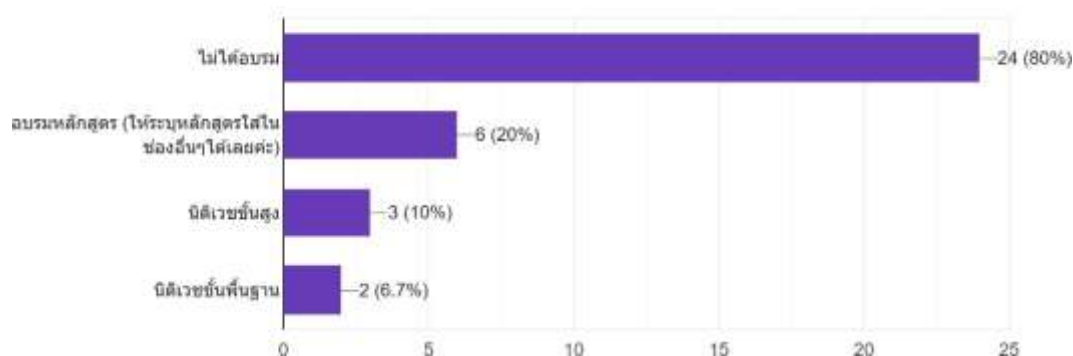
ในการวิจัยครั้งนี้เริ่มจากการตรวจสอบแบบสอบถามที่ได้รับคืนทั้งหมด เพื่อให้มั่นใจว่ามีความสมบูรณ์ ถูกต้อง และสามารถนำข้อมูลไปใช้วิเคราะห์ได้ จากนั้นผู้วิจัยดำเนินการลงรหัสข้อมูล

และบันทึกข้อมูลเข้าสู่ โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ เพื่อจัดระเบียบข้อมูลและเตรียมพร้อมสำหรับการวิเคราะห์ โดยข้อมูลเกี่ยวกับ ลักษณะทั่วไปของผู้ตอบ ได้รับการวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่และการหาค่าร้อยละ ในส่วนของ ข้อมูลเกี่ยวกับระดับความรู้ ความเข้าใจ และบทบาทหน้าที่ของพยาบาลในการจัดการพยาบาล ทางนิติวิทยาศาสตร์ ใช้วิธีการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและค่า ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แบ่งระดับผลการประเมิน ออกเป็น 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด นอกจากนี้ การวิเคราะห์ข้อมูล เชิงอนุมานใช้การทดสอบสมมติฐานด้วยสถิติ T-test และ One-Way ANOVA เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างกลุ่มตัวอย่างตามระดับโรงพยาบาล ทั้งนี้ หลังจากดำเนินการ ประมวลผลด้วยโปรแกรม สำเร็จรูปแล้ว ผู้วิจัยได้นำผลที่ได้ไปสังเคราะห์และ อภิปรายผลตามกรอบการวิจัยที่ กำหนดไว้

ผลการศึกษา

ข้อมูลทั่วไปของพยาบาลวิชาชีพใน โรงพยาบาลระดับปฐมภูมิ ทติยภูมิ และตติยภูมิที่ ศึกษา ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างพยาบาล วิชาชีพกระจายอยู่ในโรงพยาบาลทั้งสามระดับอย่าง

เท่าเทียมกัน ได้แก่ โรงพยาบาลระดับปฐมภูมิ ทติย ภูมิ และตติยภูมิ ระดับละ 10 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ลักษณะทั่วไปของ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 23 คน (ร้อยละ 76.67) และเพศชาย 7 คน (ร้อยละ 23.33) ช่วงอายุที่พบมากที่สุดคือ 31-35 ปี คิดเป็น ร้อยละ 60.00 รองลงมาคือช่วงอายุ 36-40 ปี คิด เป็นร้อยละ 30.00 ด้านการศึกษา พบว่าพยาบาล ส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 83.33) ขณะที่ประสบการณ์การทำงานมากกว่า 10 ปีมีสัดส่วนสูงที่สุด (ร้อยละ 53.33) สะท้อนให้เห็นว่า พยาบาลในกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีประสบการณ์ ปฏิบัติงานยาวนานและปฏิบัติงานในตำแหน่งที่ต้อง อาศัยความเชี่ยวชาญ โดยตำแหน่งที่พบมากที่สุดคือ พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ จำนวน 20 คน (ร้อยละ 66.67) อย่างไรก็ตาม แม้ว่าพยาบาลส่วนใหญ่จะมี ประสบการณ์ปฏิบัติงานจำนวนมาก แต่พบว่าร้อยละ 80.00 ไม่เคยผ่านการอบรมด้านนิติวิทยาศาสตร์หรือ หลักสูตรพิเศษที่เกี่ยวข้อง ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความ พร้อมและศักยภาพในการจัดการพยาบาล วัตถุใน สถานการณ์คดี ข้อมูลดังกล่าวนำเสนอในรูปแบบ ตารางและแผนภาพเพื่อให้เห็นสัดส่วนของข้อมูลได้ อย่างชัดเจน

ภาพที่ 1 แผนภาพแสดงประสบการณ์การอบรมหลักสูตรนิติวิทยาศาสตร์ของพยาบาล

พบว่าร้อยละ 80.00 ไม่เคยได้รับการอบรม ซึ่ง ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาศักยภาพ บุคลากรด้านนิติวิทยาศาสตร์ในระบบบริการสุขภาพ

ระดับความรู้และความเข้าใจของพยาบาล เกี่ยวกับพยาบาลทางนิติวิทยาศาสตร์ ผลการศึกษา พบว่า พยาบาลมี ระดับความรู้และความเข้าใจ

เกี่ยวกับพยานทางนิติวิทยาศาสตร์อยู่ในระดับสูงมาก โดยมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.92 ซึ่งสะท้อนว่าพยาบาลส่วนใหญ่มีความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับนิยามของนิติวิทยาศาสตร์ ประเภทของพยานวัตถุ หลักการป้องกันการปนเปื้อน และแนวทางการเก็บรักษาหลักฐานตามมาตรฐานสากล ทั้งนี้ รายการคำถามที่เกี่ยวกับความหมายของนิติวิทยาศาสตร์และหลักการเก็บรักษาหลักฐานได้รับคะแนนเฉลี่ยสูงสุด (5.00) แสดงถึงความตระหนักและความรู้พื้นฐานที่ดีของพยาบาลในด้านนี้

แม้ว่าระดับความรู้โดยรวมจะอยู่ในระดับสูง แต่ข้อมูลเชิงคุณภาพจากแบบสอบถามปลายเปิดชี้ให้เห็นว่า พยาบาลจำนวนมากยังรู้สึกว่าคุณภาพของทักษะปฏิบัติจริง โดยเฉพาะในสถานการณ์เร่งด่วนที่ต้องดำเนินการเก็บหลักฐานอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และสามารถตรวจสอบย้อนกลับได้ นอกจากนี้ยังพบว่าพยาบาลถึงร้อยละ 80 ไม่เคยได้รับการอบรมเฉพาะทางด้านนิติวิทยาศาสตร์ ซึ่งอาจเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ขาดทักษะเชิงปฏิบัติที่จำเป็นต่อการจัดการพยานวัตถุในสถานการณ์คดีจริง

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ t-test และ ANOVA พบว่า ระดับความรู้ ความเข้าใจ และบทบาทหน้าที่ของพยาบาลในการจัดการพยานทางนิติวิทยาศาสตร์ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา อายุงาน และประสบการณ์การอบรม ($p > 0.05$) สะท้อนให้เห็นว่า ปัจจัยส่วนบุคคลเหล่านี้ ไม่ได้เป็นตัวกำหนดศักยภาพของพยาบาลในด้านนิติวิทยาศาสตร์โดยตรง และพยาบาลในแต่ละกลุ่มสามารถปฏิบัติงานด้านการจัดการพยานได้ในระดับใกล้เคียงกันโดยไม่มี ความเหลื่อมล้ำที่เกิดจากพื้นฐานส่วนบุคคล

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยเชิงพรรณนาจะพบแนวโน้มที่น่าสนใจว่า พยาบาลที่ได้รับการอบรมด้านนิติวิทยาศาสตร์ มีค่าเฉลี่ยบทบาทหน้าที่ สูงกว่า (4.18) เมื่อเทียบกับพยาบาลที่ไม่เคยอบรม (4.00) แม้ความแตกต่างนี้จะไม่ถึงระดับนัยสำคัญทางสถิติ แต่เป็นสัญญาณเชิงแนวโน้มที่

บ่งชี้ว่า การอบรมเฉพาะทางอาจมีส่วนสำคัญในการเพิ่มพูนความรู้เชิงลึก ความมั่นใจ และความคล่องตัวในการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของการเก็บรักษาและจัดการพยานวัตถุซึ่งต้องอาศัยความแม่นยำสูง

แนวโน้มดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยสากลที่รายงานว่า การอบรมด้านการพยาบาลนิติเวชและการจัดเก็บหลักฐานสามารถช่วยเพิ่มทักษะปฏิบัติจริงของพยาบาล ทำให้มีความถูกต้องในการเก็บพยาน ลดความเสี่ยงต่อการปนเปื้อน และส่งเสริมคุณภาพของข้อมูลคดี นอกจากนี้การอบรมยังเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความเชื่อมั่นของบุคลากร และส่งเสริมให้พยาบาลสามารถตอบสนองต่อสถานการณ์คดีได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการแก้ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานพยาบาลเกี่ยวกับพยานทางนิติวิทยาศาสตร์ จากการวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการพยานทางนิติวิทยาศาสตร์ของพยาบาลพบว่า โรงพยาบาลระดับปฐมภูมิประสบปัญหามากที่สุด ทั้งด้านความรู้ ความเข้าใจ ทักษะการเก็บพยานวัตถุ ระบบเอกสาร และการขาดบุคลากรเฉพาะทาง เมื่อเทียบกับโรงพยาบาลทุติยภูมิและตติยภูมิที่มีระบบและผู้เชี่ยวชาญรองรับมากกว่า จึงเสนอแนวทางแก้ไข ได้แก่ การจัดอบรมและทบทวนความรู้เป็นประจำ การพัฒนาทักษะผ่านการฝึกปฏิบัติจริง การจัดทำแบบฟอร์มและแนวทางปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน การกำหนดพยาบาลผู้รับผิดชอบเฉพาะด้าน การพัฒนาเครือข่ายร่วมกับตำรวจและสถาบันแพทยนิติเวช และการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยสื่อออนไลน์และสื่อสาริต เพื่อให้การจัดการพยานของพยาบาลทุกระดับมีความถูกต้อง สอดคล้องตามมาตรฐาน และสนับสนุนกระบวนการยุติธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ข้อมูลจากการตอบแบบสอบถามของพยาบาลโรงพยาบาลระดับปฐมภูมิ ทุติยภูมิ และตติยภูมิ จากการสัมภาษณ์พยาบาลจำนวน 30 คน และทำการถอดความเพื่อนำไปวิเคราะห์เชิงเนื้อหาพบว่า ภาพรวมระดับความรู้และการปฏิบัติที่ถูกต้อง

เกี่ยวกับพยานทางนิติวิทยาศาสตร์ในโรงพยาบาล ระดับปฐมภูมิ ทุติยภูมิ และตติยภูมิ มีความเข้าใจพื้นฐานสอดคล้องกันว่า “พยานทางนิติวิทยาศาสตร์” คือหลักฐานที่ต้องเก็บ รักษา และส่งต่ออย่างถูกต้อง เพื่อใช้ในการพิจารณาคดี โดยพยาบาลตระหนักถึงความสำคัญของการดูแลหลักฐานควบคู่กับการดูแลผู้ป่วยคืออย่างปลอดภัย บทบาทหลักของพยาบาล ประกอบด้วย การเก็บ-รักษา-บันทึก-ส่งต่อพยาน พร้อมสนับสนุนแพทย์นิติเวชโดยเฉพาะนอกเวลา ราชการ แม้บางกระบวนการจะต้องอาศัยแพทย์ผู้เชี่ยวชาญ แต่พยาบาลคือผู้ดูแลให้การจัดการพยานเป็นระบบและตรวจสอบย้อนกลับได้ อย่างไรก็ตาม ผลการสัมภาษณ์สะท้อนว่าพยาบาลส่วนใหญ่ยังไม่ได้รับการอบรมด้านนิติวิทยาศาสตร์อย่างเป็นทางการ หรือได้รับเพียงพื้นฐานซึ่งไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน ทำให้มีความต้องการพัฒนาความรู้ขั้นสูงเพิ่มเติม ทั้งนี้ ผู้ให้ข้อมูลทุกกลุ่มต่างเห็นตรงกันว่า

ความรู้ด้านนิติวิทยาศาสตร์มีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อบทบาทพยาบาล เพราะช่วยลดความเสี่ยงของข้อผิดพลาด เพิ่มความถูกต้องของหลักฐาน และสนับสนุนกระบวนการยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดในการจัดเก็บและจัดการพยานทางนิติวิทยาศาสตร์ของพยาบาลใน แต่ละระดับโรงพยาบาล ผลการศึกษาพบว่า มีความแตกต่างอย่างชัดเจนระหว่างโรงพยาบาลทั้งสามระดับในด้านข้อจำกัดที่เกี่ยวข้องกับบุคลากร จำนวนผู้ป่วยคดี อุปกรณ์ และความพร้อมของพยาบาล ซึ่งสะท้อนความแตกต่างของบทบาทและภารกิจที่โรงพยาบาลแต่ละระดับต้องรับผิดชอบ โดยโรงพยาบาลระดับปฐมภูมิพบปัญหามากที่สุด รองลงมาคือระดับทุติยภูมิ ขณะที่ระดับตติยภูมิประสบปัญหาน้อยที่สุดเนื่องจากมีระบบงานและทรัพยากรสนับสนุนที่เพียงพอ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ความแตกต่างด้านข้อจำกัดตามระดับโรงพยาบาลปฐมภูมิ ทุติยภูมิ และตติยภูมิ

ด้าน	ปฐมภูมิ	ทุติยภูมิ	ตติยภูมิ
บุคลากร	ไม่มีแพทย์นิติเวช, ขาดความรู้/ทักษะ	มีแพทย์ทั่วไปแต่ไม่ใช่ นิติเวช, ขาดทักษะเฉพาะทาง	มีแพทย์นิติเวชเฉพาะทางและทีม มีทักษะครบ
จำนวนผู้ป่วยคดี	ต่ำ	กลาง	สูง
อุปกรณ์/ความพร้อม	จำกัด	พอใช้ แต่ไม่ครบ	ครบถ้วน
ความรู้/ทักษะ	เรียนรู้จากการทำงานจริง	เรียนรู้จากประสบการณ์และฝึกงาน	มีความรู้ครบและผ่านการอบรม

จากตารางที่ 1 แสดงความแตกต่างด้านทรัพยากร บุคลากร ความพร้อม และทักษะของพยาบาลในแต่ละระดับโรงพยาบาล ซึ่งส่งผลกระทบต่อความสามารถในการจัดการพยานทางนิติวิทยาศาสตร์อย่างมีประสิทธิภาพ

ในด้านบุคลากร โรงพยาบาลระดับปฐมภูมิไม่มีแพทย์นิติเวชประจำ และพยาบาลส่วนใหญ่ยังขาดความรู้และทักษะเฉพาะทาง ส่งผลให้การเก็บพยานวัตถุอาจไม่ครอบคลุมหรือเสี่ยงต่อการปนเปื้อนตรงกันข้ามกับโรงพยาบาลระดับตติยภูมิที่มีแพทย์นิติเวชเฉพาะทางและทีมสหวิชาชีพที่มีความเชี่ยวชาญ ทำให้การจัดการพยานมีความแม่นยำและ

เป็นระบบมากกว่า ส่วนระดับทุติยภูมิอยู่ในระดับกลาง มีแพทย์ทั่วไปช่วยดูแล แต่ยังขาดทักษะเชิงลึกด้านนิติเวช

สำหรับด้านจำนวนผู้ป่วยคดี พบว่าโรงพยาบาลระดับปฐมภูมิพบผู้ป่วยคดีในปริมาณที่ต่ำ การปฏิบัติงานด้านนิติวิทยาศาสตร์จึงไม่เกิดขึ้นบ่อย ส่งผลให้พยาบาลขาดโอกาสฝึกทักษะในสถานการณ์จริง ระดับทุติยภูมิมีผู้ป่วยคดีมากขึ้นและมีความจำเป็นต้องจัดการหลักฐานเพิ่มขึ้น ขณะที่ระดับตติยภูมิพบผู้ป่วยคดีมากที่สุด ทำให้บุคลากรมีประสบการณ์ตรงและพัฒนาทักษะได้อย่างเป็นระบบ

ในด้านอุปกรณ์และความพร้อมพบว่า

โรงพยาบาลระดับปฐมภูมิมิข้อจำกัดชัดเจนด้านอุปกรณ์และชุดเก็บพยาน ทำให้ไม่สามารถเก็บหลักฐานได้ครบทุกประเภท โรงพยาบาลระดับทุติยภูมิแม้จะมีอุปกรณ์มากขึ้น แต่ยังไม่สมบูรณ์ ขณะที่โรงพยาบาลระดับตติยภูมิมีชุดอุปกรณ์ครบถ้วนและมีห้องตรวจเฉพาะทางที่เอื้อต่อการเก็บหลักฐานอย่างปลอดภัย

สุดท้ายในด้านความรู้และทักษะของพยาบาลจากการศึกษาพบว่าระดับปฐมภูมิมักเรียนรู้จากการทำงานจริงเนื่องจากไม่มีการอบรมเฉพาะทางอย่างเป็นระบบ ระดับทุติยภูมิมีความรู้มากขึ้นจากการฝึกปฏิบัติในสถานการณ์คดีจริง ส่วนระดับตติยภูมิพยาบาลได้รับการอบรมเฉพาะทางและมีความรู้ครบถ้วนตามมาตรฐาน ส่งผลให้สามารถจัดการพยานได้ถูกต้องตามหลักวิชาการ

แนวทางพัฒนาและปรับปรุงการปฏิบัติของพยาบาลในการจัดการพยานทางนิติวิทยาศาสตร์
ผลการศึกษาพบว่า พยาบาลในทุกระดับโรงพยาบาลมีความต้องการพัฒนาความรู้และทักษะด้านนิติวิทยาศาสตร์อย่างเป็นระบบ เนื่องจากบทบาทของพยาบาลในการ เก็บ รักษา บันทึกลง และส่งต่อพยานวัตถุ ถือเป็นขั้นตอนสำคัญที่ส่งผลต่อความถูกต้องของกระบวนการยุติธรรมโดยตรง อย่างไรก็ตาม ยังพบข้อจำกัดหลายประการ ได้แก่ การขาดองค์ความรู้เฉพาะทาง การไม่มีแพทย์นิติเวชประจำในบางระดับของโรงพยาบาล การขาดแคลนอุปกรณ์ที่จำเป็น และระบบการประสานงานที่ยังไม่มีมาตรฐานแน่ชัด ซึ่งอาจทำให้กระบวนการจัดการพยานเกิดความคลาดเคลื่อนได้

จากผลดังกล่าว แนวทางพัฒนาที่สำคัญประกอบด้วย การจัดอบรมเชิงทฤษฎีควบคู่การฝึกปฏิบัติจริง เพื่อให้พยาบาลมีทักษะที่แม่นยำในการเก็บรักษาพยานตามมาตรฐานสากล การฝึกปฏิบัติอย่างเป็นระบบยังช่วยลดข้อผิดพลาดที่เกิดจากการขาดประสบการณ์ โดยเฉพาะในสถานการณ์เร่งด่วน เช่น การรับผู้ป่วยคดีทำร้ายร่างกายหรือคดีเพศรุนแรง ซึ่งต้องอาศัยความรวดเร็วและความถูกต้องสูง นอกจากนี้ ควรมีการ ทบทวนองค์ความรู้และ

ปรับปรุงแนวทางการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้พยาบาลสามารถตามทันความก้าวหน้าทางนิติวิทยาศาสตร์ โดยเฉพาะในโรงพยาบาลระดับปฐมภูมิและทุติยภูมิที่มีข้อจำกัดด้านบุคลากรและทรัพยากร

อีกประเด็นสำคัญคือ การพัฒนา แนวปฏิบัติงานมาตรฐาน (Standard Operating Procedures: SOP) ที่ชัดเจนสำหรับทุกระดับของโรงพยาบาล เพื่อให้พยาบาลสามารถปฏิบัติตามขั้นตอนเดียวกันอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การเก็บตัวอย่าง การรักษาสภาพ การบันทึกข้อมูล ไปจนถึงการส่งต่อพยานขั้นสุดท้าย การมี SOP ที่ชัดเจนช่วยลดความแปรผันของการปฏิบัติงาน และทำให้สามารถตรวจสอบย้อนกลับได้ตามหลักนิติวิทยาศาสตร์

นอกจากนี้ ควรมีการจัดหาอุปกรณ์และพื้นที่เก็บพยานอย่างเหมาะสม เช่น ชุดเก็บพยานทางแพศาระบบบันทึก chain of custody ตลอดจนวัสดุสำหรับเก็บหลักฐานชีวภาพและไม่ใช้ชีวภาพให้ครบถ้วน การเสริมความพร้อมด้านบุคลากรเฉพาะทาง เช่น แพทย์นิติเวช หรือเจ้าหน้าที่ประสานงานด้านนิติวิทยาศาสตร์ ก็มีความจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อสนับสนุนพยาบาลในการปฏิบัติงาน

สุดท้าย การสร้าง ระบบการประสานงานที่รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ระหว่างพยาบาล แพทย์ ตำรวจ และห้องปฏิบัติการนิติวิทยาศาสตร์ เป็นอีกปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้กระบวนการจัดการพยานเป็นไปอย่างถูกต้อง ปลอดภัย และสามารถใช้เป็นหลักฐานในกระบวนการยุติธรรมได้อย่างน่าเชื่อถือ

สรุปและอภิปรายผล

ผลการศึกษาพบว่า พยาบาลวิชาชีพจากโรงพยาบาลทั้งสามระดับมีความรู้และความเข้าใจด้านพยานทางนิติวิทยาศาสตร์ในระดับปานกลางถึงสูง แม้พยาบาลส่วนใหญ่มีประสบการณ์ทำงานมากกว่า 10 ปี แต่ยังมีถึงร้อยละ 80 ที่ไม่เคยผ่านการอบรมเฉพาะทาง ส่งผลให้ผู้ที่เคยอบรมมีคะแนนความรู้สูงกว่า แม้ความแตกต่างไม่ปรากฏนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า การอบรมมีบทบาทสำคัญ

ต่อการเสริมสร้างขีดความสามารถของพยาบาลในการจัดการพยานวัตถุ ซึ่งสอดคล้องกับรายงานของ Ledray³ และ International Association of Forensic Nurses² ที่ระบุว่ากรอบเฉพาะทางช่วยเพิ่มความแม่นยำและความมั่นใจในการเก็บหลักฐาน

เมื่อเปรียบเทียบบริบทของโรงพยาบาล พบว่าโรงพยาบาลตติยภูมิซึ่งมีแพทย์นิติเวช ทีมสหวิชาชีพ และอุปกรณ์ครบถ้วน มีความพร้อมในการจัดการพยานสูงกว่า ขณะที่โรงพยาบาลปฐมภูมิพบข้อจำกัดชัดเจนทั้งด้านบุคลากร อุปกรณ์ และจำนวนผู้ป่วยคดี ส่งผลให้ออกาศมีกปฏิบัติจริงน้อยกว่า ปัญหาที่พบร่วมกันในทุกระดับ ได้แก่ การขาดแนวปฏิบัติมาตรฐาน การประสานงานที่ไม่เป็นระบบ อุปกรณ์ไม่ครบถ้วน และห้องเก็บพยานที่ไม่ปลอดภัย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ อรุษา พรหมออด¹⁰ ที่ชี้ว่าการจัดการพยานที่ไม่มีมาตรฐานทำให้ความน่าเชื่อถือของข้อมูลคดีลดลง

ผลการศึกษาวิจัยสอดคล้องกับผลงานในประเทศหลายฉบับ ได้แก่ สุมินตรา แสนแก้วภาค (2560) ที่พบว่าบุคลากรมีความรู้พื้นฐานที่ดีเกี่ยวกับการรักษาสถานที่เกิดเหตุ แต่ความลุ่มลึกขึ้นอยู่กับบริบทของโรงพยาบาล, สุขัญญา กุศลสการวัฒน์ และ ณรงค์ กุลนิเทศ⁹ ที่รายงานว่าพยาบาลมีความรู้ดีแต่ยังขาดทักษะภาคปฏิบัติ และจรรยา อรัญญะ กับ ปริญญา สีลานั้นท์¹² ที่ชี้ว่าการอบรมและประสบการณ์จริงเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความรู้ด้านนิติวิทยาศาสตร์อย่างมีนัยสำคัญ ขณะทำงานของมนัส สาธินวน⁴ และธัญสินี นาแพร์ และคณะ⁶ ยืนยันว่าคู่มือมาตรฐานและการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติช่วยเพิ่มความแม่นยำในการเก็บพยานอย่างมีประสิทธิภาพ

ในภาพรวม ผลการศึกษานี้จึงชี้ให้เห็นความ

จำเป็นของการพัฒนาระบบสนับสนุนด้านนิติวิทยาศาสตร์ในโรงพยาบาลทุกระดับ โดยเฉพาะกรอบต่อเนื่อง การเพิ่มอุปกรณ์ที่ได้มาตรฐาน การพัฒนา SOP ร่วมกัน และการสร้างเครือข่ายสหวิชาชีพเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานของพยาบาลในกระบวนการยุติธรรม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

1. โรงพยาบาลควรจัดทำคู่มือหรือแนวปฏิบัติที่เป็นระบบสำหรับการจัดการพยานทางนิติวิทยาศาสตร์ ครอบคลุมขั้นตอนการเก็บ รักษาสภาพบันทึก และส่งต่อพยาน เพื่อให้ทุกหน่วยงานสามารถดำเนินงานได้อย่างถูกต้องและสอดคล้องกัน

2. ควรจัดให้มีการอบรมและทบทวนความรู้ด้านพยานทางนิติวิทยาศาสตร์อย่างสม่ำเสมอ ทั้งในรูปแบบออนไลน์และเชิงปฏิบัติการ

3. ส่งเสริมให้พยาบาลมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมหรือฝึกประสบการณ์ตรงกับแพทย์นิติเวช เพื่อเพิ่ม ทักษะและความมั่นใจในการปฏิบัติ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรขยายกลุ่มตัวอย่างไปยังพยาบาลในจังหวัดอื่น ๆ เพื่อเพิ่มความหลากหลายและความแม่นยำของข้อมูล

2. ศึกษาผลกระทบของการอบรมหรือคู่มือการปฏิบัติที่มีต่อความถูกต้องในการจัดการพยานทางนิติ วิทยาศาสตร์

3. วิจัยเชิงลึกเกี่ยวกับอุปสรรคและปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติที่ถูกต้องของพยาบาลในการจัดการ พยาน เพื่อนำไปปรับปรุงนโยบายและมาตรฐานการปฏิบัติงาน

เอกสารอ้างอิง

1. World Health Organization. (2020). Strengthening forensic services in healthcare settings: Evidence handling guidelines. WHO Press.
2. International Association of Forensic Nurses. (2021). Forensic nursing: Scope and standards of practice (3rd ed.). IAFN.
3. Ledray, L. (2015). Sexual assault nurse examiner training and practice: Improving forensic evidence collection. Journal of Forensic Nursing, 11(2), 117–125.

4. อัญชลี แสงชาญชัย.(2567). การขาดแคลนพยาบาล : ปัญหาสาธารณสุขไทยและข้อเสนอเชิงนโยบาย. วารสารบัณฑิตศึกษา วิชาการ, 2567:2(2):26-36.
5. มนัส สาธินวน.(2567). ความรู้และความเข้าใจในการเก็บรวบรวมพยานหลักฐานทางนิติเวชศาสตร์และนิติ วิทยาศาสตร์จากผู้ป่วย ในคดียาเสพติดโดยบุคลากรสหวิชาชีพในเครือข่ายโรงพยาบาลสังกัดกรม สุขภาพจิต. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหาร บัณฑิต สาขา นิติวิทยาศาสตร์. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
6. ธัญลีนี นาแพร่, อรทัย เขียวพุ่ม.(2567). ความรู้ความเข้าใจของพยาบาลเกี่ยวกับหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ ของผู้ป่วยกรณี ความผิดทางเพศโรงพยาบาลสมุทรสาคร. มหาวิทยาลัยศิลปากร
7. สุมินตรา แสนแก้วภาค.(2564). ความรู้และความเข้าใจในการรักษาสถานที่เกิดเหตุและวัตถุพยานของเจ้าหน้าที่ใน หน่วยบริการ การแพทย์ฉุกเฉินจังหวัดนนทบุรี. วารสารวิชาการอาชีวศึกษาและนิติวิทยาศาสตร์. 2564;7(1):23-38.
8. สุชัยญา กุศลสการรัตน์, ณรงค์ กุลนิเทศ.(2565). การรับรู้และทัศนคติของพยาบาลวิชาชีพเกี่ยวกับการเก็บ หลักฐานในผู้ป่วยคดี ถูกกระทำชำเรา. วารสารวิชาการอาชีวศึกษาและนิติวิทยาศาสตร์. 2565;8(1):76-93.
9. ปัจจิภาล สุวรรณชาติ.(2558). ความเข้าใจของพยาบาลห้องอุบัติเหตุและฉุกเฉินโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้าเกี่ยวกับหลักฐานทาง นิติเวชและนิติวิทยาศาสตร์. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศิลปากร
10. อรุษา พรหมออด.(2565). การศึกษามาตรฐานการจัดการการเก็บรวบรวมพยานหลักฐานในพื้นที่เกิดเหตุคดีอาญาในพื้นที่ห่างไกล. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาอาชีวศึกษาและการบริหารงานยุติธรรม. มหาวิทยาลัยรังสิต
11. จรียา อรัญญา, ปริญญา สีลานันท์.(2565). ความรู้ความเข้าใจในงานด้านนิติวิทยาศาสตร์ของบุคลากรโรงพยาบาล ปากน้ำชุมพร และโรงพยาบาลทุ่งตะโก จังหวัดชุมพร. วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสวนดุสิต. 2565;18(1):105-118.